

УДК 930.85:[141.132:316.324.5]

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-09>

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ ДОБИ: ПОГЛЯД У МИНУЛЕ З НАДІЄЮ ПОБАЧИТИ МАЙБУТНЄ

ЧЕН, ЦІ¹

Анотація

Постановка проблеми. Набуття планетарним світом інтелектуалізації, що ускладнюється та екстрапалюється на технологічний світ, дає розуміння про потребу вивчення цього явища. У першу чергу, розгляд становлення планетарного світу під тиском інтелектуалізації в певні часові періоди. Є потреба вичленити цей процес, розбити його на етапи і відслідкувати які перетворення він спричинив на кожному з них. **Останні дослідження та аналіз публікацій.** Оскільки процес інтелектуалізації, як самостійний тренд не вивчався, то ми маємо спиратися на власні розробки і використовувати у якості аргументації факти з літератури, що сприяють підтвердженню нашої концепції саморозгортання процесу інтелектуалізації у просторі і часі, що істориками формалізуються як період з III тис. до нашої ери до 1543 року, тобто, до початку індустріалізації. **Мета статті** – відтворити процес інтелектуалізації планетарного світу у період з III тис до н. е. до 1543 року з виходом на його суб'єктивовані і об'єктивовані продукти. **Завдання дослідження:** 1) обґрунтувати як поява мови та писемності вплинула на процес інтелектуалізації в аграрний період; 2) виявити як проявлялися суб'єктивованість та об'єктивованість форм інтелектуалізації людини в зазначений період; 3) виявити характер процесу інтелектуалізації в період аграрної доби та характерні її ознаки. **Основна частина статті.** Сміслогенез дав поштовх природної трансформації внутрішньої структури організму людини, що призвело до якісного стрибка соціального розвитку на початку III тисячоліття до н. е.. Відбувалося зародження планетарної соціальності завдяки письмій культурі, яка стала провідним механізмом поширення явища інтелектуалізації. Остання породила прошарки людей та соціальні структури на основі інтелектуальної діяльності та започаткувала культуру аграрної доби. Інтелектуалізація в аграрну добу проявлялася у двох формах: суб'єктивованій та об'єктивованій. Перша характеризується тим, що в цей період у суспільній свідомості сформувалося поняття особистості, людина активно продукувала інтелектуальну енергію, активно розбудовувалися структури та окремі підструктури суспільства. Друга матеріалізувалась у вигляді держави, релігійних структур з відповідним матеріально-технічним базисом і рівнем професійної підготовки робочої сили. У цей період активно розвивалася релігійна свідомість, а інтелект людини набув морфологічний орган для ста- ло функціонування. Висновки дослідження. У статті обґрунтовано процес інтелектуалізації планетарного світу на стадії аграрної цивілізації; подана взаємодія людини і інформаційного поля планети, що фіксується користуванням і накопиченням емпіричного знання; розкрита роль релігії як параметру управління тогочасним життям людини; визнано, що людина є головним джерелом інтелектуальної енергії і носієм відповідної діяльності; подана характеристика аграрного суспільства з його рівнем робочої сили і матеріально-технічним базисом, у якому матеріалізувалась інтелектуальна енергія того часу.

Ключові слова: сміслогенез, людина, мозок, мислення, інтелект, інтелектуальна енергія, інтелектуальна діяльність, релігія, аграрне суспільство, соціальний світ.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. у центрі уваги філософів, науковців і практиків опинилась проблема інтелекту людини. Її почали вивчати фахівці зі сфери нейробіології, нейролінгвістики, психології, педагогіки, освіти, економіки, менеджменту. Кожен дослідник переслідує свою мету. Найбільш практичними є економісти і менеджери, що не ховають свою утилітарність, оскільки намагаються максимально використати інтелект людини або фірми для отримання максимальної фінансової вигоди.

Разом з тим маємо справу з процесом інтелектуалізації планетарного світу, яка транслює іншу стратегію і далекоглядні перетворення, що викликані вступом світової спільноти у інформаційну фазу розвитку. Для того, щоб відтворити метаморфози планетарного світу під тиском інтелектуалізації треба вичленити цей процес, розбити його на етапи і відслідкувати які перетворення він спричинив на кожному з них. У даному випадку нас цікавить етап аграрної цивілізації, що в інтелектуальній площині унаслідкував мову і тепер започаткував письменність і створив кагорту людей, що здатна нею займатися.

Аналіз стану дослідження проблеми. Оскільки процес інтелектуалізації, як самостійний тренд не вивчався, то ми маємо спиратися на власні розробки і використовувати у якості

Corresponding author:

¹ Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: chen.qi.ua.888@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7711-0561>

аргументації факти з літератури, що сприяють підтвердженню нашої концепції саморозгортання процесу інтелектуалізації у просторі і часі, що істориками формалізуються як період з III тис. до нашої ери до 1543 року, тобто до початку індустріалізації.

У одній статті важко відтворити усі перипетії, що супроводжують процес інтелектуалізації світової спільноти протягом такого довгого періоду. Тому ми обмежимося аналізом інформаційного поля того часу, станом інтелекту людини на той час і двома видами продуктів, що притаманні процесу інтелектуалізації: у структурі людини і в зовнішньому середовищі.

Мета статті полягає у відтворенні процесу інтелектуалізації планетарного світу у період з III тис до н. е. до 1543 року з виходом на його суб'єктивовані і об'єктивовані продукти.

Виклад основного матеріалу. Новий якісний стрибок у вищій горизонт соціального розвитку на початку III тисячоліття відбувся завдяки природної трансформації внутрішньої структури організму людини. Це сталося під впливом тиску смислогенезу у який людина здатна підключатися на основі синхронізації коливань квантово-хвильових полів індивіда і Всесвіту. Людина почала активно розвивати свій інтелект шляхом освоєння знань нової якості. Розпочався достатньо тривалий період активного накопичення емпіричних або практичних знань.

Певна зрілість інтелекту аграрної людини підвела розпорошені регіональні спільноти до започаткування процесу формування мови і писемності, як інструменту спілкування людей між собою. При цьому інтелект людини, без сумніву, посилювався але продовжував «ковзати по поверхні життя». Шлях його становлення виявився суперечливим, складним і довготривалим. Мова формувалась по організаційним рівням тогочасного життєустрою спільноти. У літературі навіть прижився термін «агрописемне суспільство».

Ось як цей момент характеризує Е. Гелмер у праці «Нації та націоналізм» (2003): «Не всі аграрні суспільства стають писемними: ще раз перефразовуючи Гегеля, можна сказати: спочатку ніхто не вмів читати; потім дехто навчився грамоті; зрештою, читати можуть усі. Саме так виглядає процес розвитку писемності упродовж трьох епох історії людства. Десь посередині аграрної епохи грамотність є привілеєм небагатьох. Вона є досягненням лише деяких суспільств; і всере-

дині цих суспільств лише частка, а не всі, вміє читати.

...Поява писемності, тобто виникнення достатньо стабільної та стандартизованої системи письма, уможливило процеси накопичення та централізації знання і культурного доробку. Централізація і кодифікація знання, яку забезпечує освічена письменна верства, і політична централізація, тобто формування держави, – не обов'язково ідуть поруч» [2, с. 191–192].

Тож, саме завдяки подальшому розвитку мови і писемності, людина отримала можливість на даному етапі більш стало впливати на інших людей, вступати з ними у соціальну взаємодію, здійснювати обмін інтелектуальними продуктами і таким чином збуджувати у них позитивні і негативні емоційно-енергетичні напруження, формувати їх певні стани: оптимізму, песимізму, трагізму, драматизму, печалі, радості та ін. Так народжувалась планетарна соціальність.

Тому цілком закономірно, що провідним механізмом поширення явища інтелектуалізації у цей час стала писемна культура. Вона була специфічним продуктом продуктивної праці переважно військового і сільськогосподарського спрямування. Це принциповий крок у становленні процесу інтелектуалізації. Якщо раніше ми спостерігали головним чином інтелектуалізацію внутрішнього світу людини і започаткування її руху у бік становлення її як особистості, то тепер ми маємо справу з започаткуванням процесу інтелектуалізації зовнішнього середовища. Наслідком якого є виникнення соціального світу з його соціальними інститутами: держави, релігії, освіти і культури.

Тільки на завершенні даного етапу інтелектуалізації регіональних спільнот сформувалось більш-менш однорідне культурологічне середовище аграрнописемного суспільства. Воно, штучне за походженням, соціальне за характером, середовище, виникло на основі нової сукупності накопиченого емпіричного знання, що є продуктом інтелектуального освоєння людиною доби аграрного виробництва. Між тим, саме воно сприяла налагодженню соціальних зв'язків між окремими прошарками населення, територіями і народами на основі суспільного поділу праці, поширенню аграрного виробництва і обміну товарів сільськогосподарської праці. Військовий аспект ми залишаємо поза увагою.

Ясно, що окрему роль тут зіграла активізація процесу теоретичного пізнання природи, людини

і світу, хоча наукою його ще назвати не можна. До того ж він, соціальний розвиток, суттєво гальмувався релігійними догматами і інквізиторською практикою обмеження контактів поза релігійними анклавами. Завдяки здобутому на практиці знанню інтелект людини аграрної доби спромігся не тільки освоїти техніку вираження власних переживань, але, що важливіше для вивчення процесу інтелектуалізації – творити за його допомогою новий тип реальності – символічну.

Таким чином, на цьому проміжку часу інтелектуалізація породила не тільки прошарки людей та соціальні структури, що почали спеціалізуватися на культивуванні інтелектуальної діяльності, але й започаткувала культуру аграрної доби, що стала засобом творення і відтворення цього процесу.

Суб'єктивована форма або інтелектуалізація людини також досягла певної зрілості, оскільки саме у цей час, завдяки зусиллям релігійних організацій у суспільній свідомості оформилось поняття особистості. Вона, людина, по-перше, з неба спустилася на землю, а, по-друге, – стала особистістю, тобто володаркою власного інтелекту, а відповідно і інтуїтивним егоїстичним прагненням використати його на своє благо.

Розуміння особистості у цей час трактувалось здебільшого у контексті релігійного світогляду. Це суттєвий момент, оскільки освіта не набула ваги у аграрному суспільстві. Соціальний розвиток людини майже повністю направлявся релігійними ідеологемами і міфологічним контекстом аграрної доби.

Серед філософів конфуціанської школи, які приділяли увагу проблемі людини і її функціонуванню в суспільстві, можна назвати засновника цього філософсько-етичного напрямку Конфуція (провідна праця – «Луньюй» («Бесіди та розміркування»)), Мен-цзи, Сюнь-цзи, Лу Цзю-юань, Ван Ян-міна. Найбільш послідовними опонентами конфуціанців, які пропонували своє бачення і проблеми людини, вважаються моїсти, зокрема, засновник школи Мо-цзи та легісти (Цзи-Чан, Шан-Ян та Хань Фей-цзи) [Див.: 3].

Біологічний організм пересічної людини досяг зрілості, що гарантувало певну стабільність процесу інтелектуалізації який був спрямований на формування правлячої еліти, виготовлення засобів виробництва, робочу силу у сфері сільсько-господарської праці. Інтелект людини залишався предметом особливої уваги головним чином з боку родини. Суспільство, у першу чергу дер-

жава, не були зацікавленими у формуванні інтелектуальних людей у масовому масштабі. Однак, тенденція до інтелектуалізації планетарного світу у цей час посилилась, оскільки почав стихійно формуватися певний прошарок інтелектуально обдарованих людей, що почали стало займатися інтелектуальною діяльністю.

У цей час людина почала більш активно продукувати інтелектуальну енергію і процес інтелектуалізації почав активно розбудовувати структури суспільства та його окремі підструктури. Інтелектуалізація захопила у першу чергу духовну сферу суспільства, як наслідок у аграрному суспільстві отримали поширення і вагомий вплив на людину такі соціальні інститути як держава, релігія і культура. При цьому освіта мала значно менший вплив, ніж релігійний і родинний чинники формування особистості.

Об'єктивована форма процесу інтелектуалізації на даному етапі матеріалізувалась у вигляді аграрного суспільства до якого входила держава і релігійні структури з відповідним матеріально-технічним базисом і рівнем професійної підготовки робочої сили. Синоніми аграрного суспільства – «традиційне суспільство» та «селянське суспільство». Поняття почало активно вживатися у 1950–60-ті роки.

Е. Гелмер у праці «Нація та націоналізм» так характеризував цей момент: «Суспільство складається з ієрархічно організованих горизонтальних соціальних прошарків на верхніх поверхах і величезної кількості замкнених локальних спільнот аграрних виробників. Система соціальних взаємин в агрописьменних суспільствах є дуже стабільною, будується на культурі суспільного статусу – культура і держава освячують цю систему і суворо карають вихід за її межі. Соціальні бар'єри цінуються і культивуються. Економіка аграрного суспільства не потребує значної соціальної мобільності й задовольняється екстенсивним розвитком. Аграрні суспільства мають мальтузіанську природу: виробничі потужності забезпечують лише певну межу споживання, за нею починаються голод, війни за перерозподіл виробничих потужностей і територій. Політична лояльність в агрописьменному суспільстві ґрунтується на відданості господареві, сюзеренові, певній релігії. Мова і культура не належать до чинників, які визначають цю лояльність.

Формування та відтворення соціально адаптованих індивідів відбувається на різних щаблях суспільства або в межах замкнених локальних

спільнот – на рівні «низької» культури, не пов'язаної з потребами державної чи культурної організації; або в спеціальних осередках – на рівні «високої» культури, яка переважно є транснаціональною і рідко пов'язана з культурним ареалом певної держави. «Низька» культура – це культура відокремлених місцевих спільнот, це мозаїка місцевих діалектів і субкультур, місцевих традицій, переважно самодостатніх, це мова чи радше мови більшості. «Висока» культура – це мова меншості: це або наднаціональна мова освічених верств, спільна для різних держав, або мова окремих держав, де вона все одно залишається надбанням освіченої, письменною меншості» [Див.: 2].

Ззовні виглядає так, що на цьому етапі інтелект людини спонтанно породив строкате суспільство у складі якого він вирізняє державу, як окремий продукт інтелектуалізації у сфері матеріального світу, а релігійні структури з'явилися відповідно у сфері духовного життя.

Процес інтелектуалізації у цей час відбувався суперечливо, оскільки він, з одного боку, сприяв модернізації держави шляхом надання їй більш світського характеру і змісту її діяльності, а з іншого – мав протистояти агресивності релігійних структур. Релігія на той час фактично була параметром управління соціальним розвитком.

Фактично увесь, період Середньовіччя – це тотальне нарощування і панування релігійної свідомості і відповідної ідеології, що інтелектуалізувала на свій манер цілі регіони планети, у ту чи іншу віру. Це добре видно на прикладі протилежних культурах Європи і Китаю. На Сході людина – частка Всесвіту, а на Заході – вона центральний агент, що здатний перебудувати світ під власні потреби.

Під тотальний релігійний контроль був поставлений світовий соціальний розвиток. Релігійні структури започаткували інквізицію, як міжнародний каральний орган. До ілюстрації цього моменту можна сміливо віднести хрещення Київської Русі, окаталічування Польщі, потрапляння під релігійний вплив корану інших країн світу.

Дивує різноманіття релігійних концептів, що сформувалися на той час. Серед них найбільше розповсюдження отримали: каталіцизм, лютеранство, англіканство, православ'я, іудаїзм, іслам (суніти, шійти, ібадіти), буддизм, індуїзм та ін. ясно, що це сталося в результаті інтенсивної роботи інтелекту людини, що мешкав у різних природно-кліматичних умовах планети і тому по-

різному його сприймав і специфічно його віддзеркалював у дзеркалі процесу інтелектуалізації.

Релігійна свідомість за цей час настільки отримала потужний розвиток і розповсюдження по різних регіонах планети, що є суттєвим чинником впливу на державу навіть станом на початок третього тисячоліття. Так, за даними Гарвардського університету, 2000 року ситуація була наступною: з 188 держав 75 країн визнали ту чи іншу віровчення офіційним, а 113 країн не мали державної релігії [4, с. 1334].

Одночасно, це означає, що у структурі людини завершилось формування свідомості, як функціонального органу її біологічного організму, що створило умови для сталого мислення. По-іншому, інтелект людини набув морфологічний орган для сталого функціонування. Його колективними носіями стали «стратифіковані, горизонтально відокремлені одна від одної військові, управлінські, духовні та іноді торговельні правлячі верстви» [2].

Інтелектуальна межа розділяла не тільки регіони між собою, але навіть прошарки у просторі однієї держави були віддаленими один від одного. Значна диференціація носіїв інтелекту спостерігалася як у горизонтальній, так і у вертикальній площинах. При цьому у горизонтальній вона мала менші розбіжності, а у вертикальній – суттєві. Інтелектуальна діяльність, що складала сутність процесу інтелектуалізації, також була різною, оскільки у правлячих прошарках вона була спрямована на вироблення управлінських рішень, а у сільського населення – на оволодіння елементарними знаннями і навичками сільськогосподарської та обслуговуючої праці.

Засоби виробництва і робоча сила аграрного суспільства повільно формувалися під потреби сільськогосподарського виробництва. Згідно [1], «...аграрна цивілізація за своєю тривалістю охоплює найбільший період, початок якого покладає неолітична (аграрна) революція (IV–III тис. до нашої ери), що ознаменувала перехід від привласнюючого до виробляючого (відтворюючого) господарства. Теоретичне відображення вона знайшла у вченні фізіократів та меркантилістів. У цей час аграрна економіка становила ядро цивілізації. У сільському господарстві було зайняте майже все населення як античних (приклад: величезні латифундії Римської імперії), так і середньовічних держав. Ремісництво та торгівля займали відносно невелике місце у «ВВП» країн аграрної цивілізації.

Характерні ознаки аграрної цивілізації наступні: 1) земля – провідний тип власності; 2) нерозвиненість засобів виробництва; 3) здебільшого наявність ручної праці; 4) низька мобільність робочої сили (намагання будь-якими заходами закріпити робітників на землі, на якій вони працювали – рабство, кріпацтво, феодална влада); 5) особливо в ранні часи – невеликий процент найманої праці (працівники разом із засобами виробництва належать володарю землі); 6) натуральний тип господарства».

Висновки. На основі вищевикладеного можна вказати на риси щодо характеру і змісту та особливостей процесу інтелектуалізації на етапі аграрної цивілізації:

– Людина почала масово використовувати емпіричне знання, що свідчить про зростання потужності її свідомості, що значно посилює її інтелектуальний потенціал, спрямований на удосконалення себе і інтелектуалізацію зовнішнього середовища, що набуло рис сталого аграрного суспільства.

– Поступово почали формуватись прошарки носіїв інтелектуальної праці серед яких переважали військові, священики, вище духовенство, адміністрація, бюргери, що сприяли інтелектуалізації організаційної сфери, правда у руслі тотальної релігійної свідомості. Селяни, внаслідок дії суспільного поділу праці, головним чином опанували основами сільськогосподарської та обслуговуючої праці. З появою носіїв інтелектуальної діяльності функція інтелектуалізації планетарного світу поступово почала виокремлюватись у самостійне явище.

– Механізмами отримання, накопичення, зберігання та передачі знань служили люди – носії живого знання і письменність, що логічно виникла на основі раніше сформованої мови, тому цілком логічно що у подальшому вони разом започаткували процес культурогенезу аграрної доби.

– Суб'єктивована форма процесу інтелектуалізації поступово набирала більш зрілу форму, оскільки біологічний організм людини розвинувся до такого рівня, що сформував свідомість, як сталий функціональний орган соціального призначення, що вимагало на практиці навичок користування правом і мораллю.

– Інтелектуалізація людини досягла такої форми, що вона набула статусу особистості, тобто, мала не тільки розвинену свідомість, що зорієнтована на оволодіння знаннями і навичками організаційної (для правлячих верств у суспільстві) і професійної (для селян, рабів) роботи у сфері сільськогосподарського виробництва і обслуговування багатіїв у побуті,

– Об'єктивована форма процесу інтелектуалізації матеріалізувалась у формі аграрного суспільства, що утримувало у своїй площині державу, культуру і релігійні структури, що почали поступово відігравати роль гальма у еволюційному процесі інтелектуалізації планетарного світу.

– Релігія, як духовний інститут середньовічного суспільства, на цьому етапі отримав не тільки просторове поширення, але значно посилював потужність свого впливу на пересічну людину і структури аграрного суспільства.

– Інтелектуалізація засобів виробництва, у тому числі й підготовка робочої сили аграрного суспільства, диктувалась потребами сільськогосподарського виробництва, що ґрунтувались на землеробстві, скотарстві та супроводжувалось розвитком торгівлі.

Таким чином, міра розвитку інтелекту людини цієї доби була здатна збудити більш високий, у порівнянні з попереднім етапом, сегмент смислогенезу, що породив так званий «дух аграрної доби», а процес інтелектуалізації поступово набував сталості і осучаснював планетарний світ на свій манер, який ми нині називаємо аграрною цивілізацією.

Список використаних джерел

Головні ознаки і характерні риси аграрної цивілізації. URL <http://kimo.univ.kiev.ua/ЕсCiv/05.htm> (дата звернення: 23.11.2022).

Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / пер. з англ. Київ : Таксон, 2003. 300 с.

Цзя Жень. Феномен Планетарної особистості / за ред. В. П. Бега Київ : Кондор, 2019. 320 с.

Robert J. Barro & Rachel, M. McCleary. Which Countries Have State Religions? *Harvard*. 2005. P. 1334. URL: https://www.researchgate.net/publication/24091920_Which_Countries_Have_State_Religions (дата звернення: 23.11.2022).

References

Holovni oznaky i kharakterni rysy ahrarnoi tsyvilizatsii. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ЕсCiv/05.htm> (data zvernennia: 23.11.2022).

Gelner, E. (2003). Natsii ta natsionalizm. Natsionalizm / Per. z anhl. Kyiv : Takson. 300 s.

Tszia, Zhen. (2019). Fenomen Planetarnoi osobystosti / za red. V. P. Bekha. Kyiv : Kondor. 320 s.

Robert, J. Barro, and Rachel, M. McCleary. (2005). Which Countries Have State Religions? *Harvard*. P. 1334. URL: https://www.researchgate.net/publication/24091920_Which_Countries_Have_State_Religions (data zvernennia: 23.11.2022).

CHEN, QI – postgraduate student of the Department of management, system analysis and european integration and european integration, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: chen.qi.ua.888@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7711-0561>

INTELLECTUALIZATION OF THE AGRICULTURAL AGE: A LOOK INTO THE PAST WITH THE HOPE OF SEEING THE FUTURE

Abstract

Formulation of the problem. The acquisition of intellectualization by the planetary world, which is complicated and extrapolated to the technological world, gives an understanding of the need to study this phenomenon. First of all, consideration of the formation of the planetary world under the pressure of intellectualization in certain time periods. There is a need to single out this process, break it into stages and track what transformations it caused at each of them. Recent research and analysis of publications. Since the process of intellectualization as an independent trend has not been studied, we must rely on our own developments and use as arguments facts from the literature that contribute to the confirmation of our concept of the self-development of the process of intellectualization in space and time, which historians formalize as the period from the 3rd millennium BC era until 1543, that is, before the beginning of industrialization. The purpose of the article is to reproduce the process of intellectualization of the planetary world in the period from the 3rd millennium BC. until 1543 with access to his subjectivized and objectified products. Research tasks: 1) to justify how the appearance of language and writing influenced the process of intellectualization in the agrarian period; 2) to find out how the subjectivity and objectivity of forms of human intellectualization manifested themselves in the past period; 3) to identify the nature of the process of intellectualization during the agrarian era and its characteristic features. The main part of the article. Meaning genesis gave impetus to the natural transformation of the internal structure of the human body, which led to a qualitative jump in social development at the beginning of the 3rd millennium. The emergence of planetary sociality took place thanks to written culture, which became the leading mechanism for the spread of the phenomenon of intellectualization. The latter gave birth to strata of people and social structures based on intellectual activity and initiated the culture of the agrarian age. Intellectualization in the agrarian age manifested itself in two forms: subjective and objectified. The first is characterized by the fact that during this period the concept of personality was formed in the public consciousness, a person actively produced intellectual energy, structures and individual substructures of society were actively developed. The second materialized in the form of the state, religious structures with the appropriate material and technical base and the level of professional training of the workforce. During this period, religious consciousness actively developed, and the human intellect acquired a morphological organ for stable functioning. Research conclusions. The article substantiates the process of intellectualization of the planetary world at the stage of agrarian civilization; the interaction of a person and the information field of the planet is presented, which is fixed by the use and accumulation of empirical knowledge; the role of religion as a parameter of managing a person's contemporary life is revealed; it is recognized that a person is the main source of intellectual energy and the carrier of the corresponding activity; the description of the agrarian society with its level of labor force and the material and technical base in which the intellectual energy of that time materialized is given.

Keywords: meaning generation, man, brain, thinking, intellect, intellectual energy, intellectual activity, religion, agrarian society, social world.

© The Author(s) 2023

This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 05.02.2023

Accepted date 15.02.2023

Published date 20.02.2023

How to cite: Чен, Ці. Інтелектуалізація аграрної доби: погляд у минуле з надією побачити майбутнє. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2023. 14 (91). P. 77–82.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-09>